

Stammen Lemckerts af van de Waldenzen?

Het verhaal

In ons ouderlijk huis vroeger had onze vader het er nog al eens over dat de Lemckerts zouden afstammen van de Waldenzen, (afb.wapen) een vóór-reformatorische geloofsgemeenschap, ooit ontstaan in Frankrijk, die zich voornamelijk heeft bewogen in Noord-Italië, Frankrijk, Zwitserland en Zuid Duitsland. Vanaf de middeleeuwen hebben groepen Waldenzen verstrooid geleefd in een gebied dat buiten het bovengenoemde gebied ook Bohemen, Slowakije en Polen omvatte. De ene keer werden ze door regerende vorsten verjaagd, een andere keer door vriendelijker machthebbers liefdevol weer opgenomen; soms vonden bloedige vervolgingen plaats. Alhoewel we tot nog toe nooit aanwijzingen hebben kunnen vinden die leiden naar een duidelijke afstamming van deze vasthoudende groep anti-paapse christenen, hebben we ons altijd gerealiseerd dat zo'n boodschap ook niet zomaar uit de lucht gegrepen kon zijn. Het moet toch een reden gehad hebben dat onze vader (die ons nooit lastig viel met verhalen uit de kerkgeschiedenis) ons dit detail herhaalde malen heeft doorgegeven. Bij enig doorvragen in de familie valt te reconstrueren dat de boodschap al afkomstig moet zijn van onze overgrootvader Johann Willem Hendrik die leefde van 1819 tot 1884. Het is onmogelijk dat dit zomaar verzonnen is.

Dus zijn we wat op het onderwerp gaan inzoomen. Als het ging over de laatste tweehonderd jaar waren de verhalen over in Nederland wonende Waldenzen op geen enkele manier te koppelen aan onze familiegeschiedenis die over deze periode immers vrij open voor ons ligt. Een Nederlandse gebeurtenis met Waldenzen vertelt van de aankomst van een aantal van hen in 1733 in Den Haag maar sluit op geen enkele manier aan bij onze familiehistorie die voor wat betreft ons land pas rond 1770 in Den Haag begint. De groep uit 1733 werd door de Haagse Waalse Gemeente opgevangen met wie onze voorouders – naar beste weten - nooit enig contact hebben gehad.

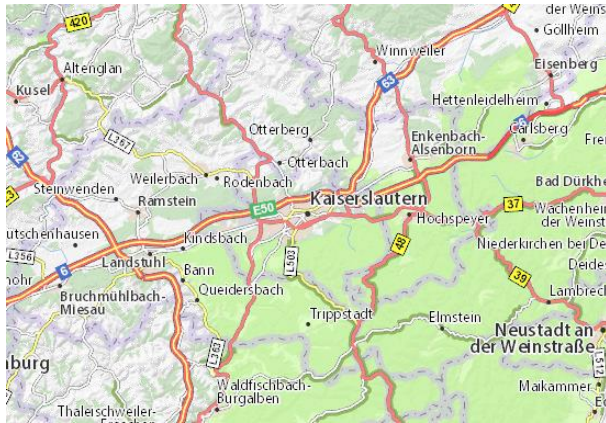
De historie

Onze oudste Nederlandse voorvader Henrich Wilhelm Lemker werd in 1738 geboren in Kaiserslautern, een plaats in het zuiden van de Duitse deelstaat Rheinland-Pfalz, en kwam als volwassen soldaat onze kant op. Hij trouwde in 1771 in Den Haag met een Duitse vrouw die afkomstig was uit het gebied van Kleef (bij Nijmegen). Henrich was het kind van een Noord-Duitse huzaar die in 1735 in de plaats Kaiserslautern trouwde met Maria Catharina Schadenkirch, geboren in 1710. Waarschijnlijk ligt bij haar de sleutel naar de mogelijkheid dat de Lemckerts iets te maken hebben met de Waldenzen. Om het verhaal duidelijk te maken beginnen we met het huwelijk van huzaar Ernst Albrecht Lenker en Maria Catharina

Schadenkirch dat in 1735 in de Lutherse Kerk van Kaiserslautern werd ingezegend. Eerst nog wat achtergronden.

De omgeving

De geschiedenis van Duitsland vermeldt reeds vanaf de Middeleeuwen de aanwezigheid van Waldenzen in verschillende gedeelten van Duitsland. Vaak betekende dit dat ze ook in deze

omgeving als parasieten beschouwd en soms zelfs vervolgd werden. Het gevolg was dat rond de helft van de zeventiende eeuw nog maar weinig van hen als Waldenzen herkenbaar in het land verbleven. Dat veranderde door de gewijzigde politieke omstandigheden in het Europa van de zeventiende eeuw toen de Waldenzen door Frankrijk en Italië uitgewezen werden maar in het berooide Duitsland van na de Dertigjarige Oorlog welkom waren. Dat

betroef voornamelijk de zuidelijke deelstaten zoals de Pfalz, Baden-Württemberg en in mindere mate Hessen en Bayern. Vanaf het eind van de zeventiende eeuw zijn overal in die gebieden groepen geloofsvluchtelingen neergestreken. Eerder waren dat al Hugenoten, rond 1699 werden het voornamelijk Waldenzen die dankzij de gastvrijheid van Lutherse en Gereformeerde hertogen de kans kregen om een nieuw bestaan op te bouwen op de door oorlogsgeweld verschroeide nederzettingen. Zij stichtten daar een soort communes waarvan sommige nog tot het eind van de achttiende eeuw hun uitgesproken Waldenzer karakter behielden. Echter, eveneens is vast komen te staan dat veel Waldenzen zich al snel vermengd hebben met de Duitse bevolking uit die dagen. Zo zal het ook zijn geweest dat nazaten van gevluchte Waldenzen een kleine halve eeuw later door huwelijk verbonden werden aan de achttiende-eeuwse Lemcker(t)s. Het blijft gissen in welke mate dat precies gegaan is maar we doen een poging.

Mogelijke opties

Met de zojuist genoemde bruidegom, Ernst Albrecht Lenker komen we in dit verhaal niet zo veel verder. Op zijn eigen gezag¹ moeten we aannemen dat hij afkomstig was uit het Noord Duitse plaatsje Ebstorf, vlak bij de Lüneburger heide. In die omgeving werden rond deze tijd geen gevluchte gelovigen waargenomen. Dat ligt aanmerkelijk anders bij zijn bruid Maria Schadenkirch wier vader Melchior Schadenkirch in 1708 werd ingeschreven als burger van Kaiserslautern. We zullen deze familie wat onder het vergrootglas leggen. Melchior was afkomstig uit het plaatsje Trochtelfingen op de grens van Baden-Württemberg en Bayern, ongeveer 200 km. zuidoostelijk van Kaiserslautern maar slechts op 70 km afstand van een hele rits Waldenzer kolonies in Baden-Württemberg. Uit het 'Bürgerbuch der Stadt Kaiserslautern 1597-1800' weten we van Melchior's afkomst uit Trochtelfingen. Een andere

¹ namelijk door de verklaring omtrent zijn afkomst bij zijn huwelijk in 1735

bron ² meldt ons in het zelfde plaatsje rond 1700 de aanwezigheid van een tiental mensen met de naam 'Schattenkirchner' onder wie ook een Melchior. De naam Schadenkirch is verder in heel de Duitse genealogie niet meer te vinden zodat we aannemen dat het hanteren van de naam 'Schadenkirch(ner)' op een vergissing, of in ieder geval op een verbastering berust. De naam 'Schattenkirchner' komt in die tijd verder nergens in het toenmalige Duitsland voor zodat er enige reden is om aan te nemen dat het gaat om mensen die van buitenaf gekomen zijn. Eén van hen (ook een Melchior) trouwt in 1726 met een vrouw met de uitgesproken Franse naam Sstynx.

De geschiedenis rept er niet al te uitvoerig over maar in Trochtelfinger werden reeds tijdens de middeleeuwen Waldenzen gemeld en – mede om de geografisch geringe afstand tot de vroeg achttiende-eeuwse Waldenzenkolonies -- is het zeker niet onmogelijk dat het gezin Lenker- Schadenkirch vanwege Maria Catharina's aandeel- gestaan heeft onder de invloed van deze geloofsgemeenschap. Ook het vervolg van het verhaal geeft daar reden toe.

Doop van de kinderen van Ernst en Maria.

In 1738, bij de doop van onze voorvader Henrich Wilhelm, zijn Henrich Wilhelm Collet en zijn vrouw Maria Catharina Weichteich, kennelijk vrienden, peetvader en -moeder van de dopeling. Zij zouden een jaar later als burger van de stad worden ingeschreven waaruit we mogen aannemen dat ze op dat moment geen buitenstaanders (meer) zijn. ³ Maar het beroep dat Henrich Collet uitoefent is Strumpfweber (kousenmaker). Uit bestudeerde literatuur blijkt dat

dit typisch een beroep was dat door de Waldenzen werd uitgeoefend. Ook is het interessant te weten dat rond 1700 de naam Collet wordt genoemd als Waldenzer familienaam in de Waldenzer nederzettingen Perouse (afb.) en Oppenheim. In 1715 werd een zekere Vincent Collet opgenomen in de Waldenser kolonie Wurmberg. De doopgetuige die de naam (Johan) Willem Hendrik in de familie introduceert is dus naar alle waarschijnlijkheid een nazaat van een Waldenzer familie geweest.

De naam van Collets echtgenote, Weichteich, komt in Kaiserlautern terug onder de naam van een uit Zwitserland afkomstige metselaar. Ook dit zou kunnen wijzen op een relatie met de Waldenzer gemeenschap welke immers gedwongen een periode in Zwitserland door heeft moeten brengen.

Bij de doop van een ander kind, Johann Theobald (in 1744) treffen we als getuige een Johann Seiler aan, afkomstig uit een familie uit Weinsberg, een plaatsje in de regio Heilbron-Franken in Baden Württemberg, eveneens een gebied waarin veel Waldenzen voorkwamen.

Kijken we tot slot nog even naar de schoonfamilie: In 1760 trouwt een dochter van Ernst en Maria, Maria Magdalena, met een meester schoenmaker, Johann Valentin Keffer (ook:

² Geneanet

³ Zowel Henrichs als Maria's ouders waren reeds burgers van Kaiserlautern.

Käfer). Een jaar na hun huwelijk verkrijgen ook zij burgerrechten in Kaiserslautern. De familie komt uit de directe omgeving van Kaiserslautern maar moet zijn burgerrechten voldoen aan het gemeentebestuur van de stad Kassel, de plaats waar zich ook veel Waldenzen hebben opgehouden.

Conclusie

We zouden veel dieper in dit stukje familiehistorie willen duiken, ware het niet dat ons de middelen ontbreken om er achter te komen hoe de hierboven genoemde families exact in het leven hebben gestaan. Vast staat dat het gezin van Ernst Albrecht en Maria (Ernst overleed in 1745) onderdeel was van een maatschappij waarin aanzienlijke hoeveelheden op de vlucht geraakte Waldenzen een nieuw bestaan opbouwden. Het kan niet anders dat deze plotselinge toevoeging aan de bevolking impact heeft gehad op het leven van de autochtone bevolking. Mede omdat de Waldenzen tot de protestantse groeperingen werden gerekend is het zeer aannemelijk dat er tussen hen en de Lutherse bevolking een zekere samenvoeging van culturen heeft plaats gevonden. Later bleek ook dat er maar weinig echte Waldenzer kerken over zouden blijven. De geschiedenisboeken vertellen ons unaniem dat deze uit Frankrijk en Zwitserland afkomstige immigranten zich vrijwel allemaal vermengd hebben met de Duitse bevolking. Indien dus de uitspraak van onze vader over de afkomst van de familie Lemckert aan enige plek in de geschiedenis zou moeten worden toegewezen, dan is het toch wel deze plek. Andere momenten binnen de familiehistorie liggen vooralsnog niet voor de hand.

Juli 2021

Henk Lemckert